

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Психофізіологія і психосоматика»

IV семестр

Дисципліна № _____

Кількість кредитів ЄКТС 5

I. Основна мета засвоєння курсу полягає у розширенні знань студентів про фізіологічні механізми психічної діяльності людини на всіх рівнях її організації, зокрема у встановленні психологічного та фізіологічного зв'язку у життєдіяльності, розвитку, поведінці, навчанні та праці. Крім того, курс спрямований на ознайомлення майбутніх психологів з сучасними теоретичними уявленнями та практичними напрацюваннями у галузі психологічної діяльності системи охорони психічного здоров'я.

II. Місце навчальної дисципліни у програмі підготовки практичних психологів.

Навчальна дисципліна «Психофізіологія і психосоматика» є складовою навчальної програми підготовки студентів-майбутніх психологів, вона спрямована поглибити знання студентів, які були отримані ними у результаті вивчення «Загальної психології», «Вікової психології», «Психологічного консультивання», «Психотерапії».

III. Завдання дисципліни: розглянути теоретико-методологічні засади психофізіології як науки; розкрити нейронні механізми психічних процесів та функціональних станів людини; висвітлити психофізіологічну проблему, у встановленні співвідношення психічної діяльності й діяльності її головного мозку та психосоматичну проблему – визначення впливу психологічних чинників у маніфестації функціональних та органічних захворювань; обґрунтувати роль та місце психотерапії при лікуванні розладів психосоматичного характеру.

IV. Основні знання та уміння яких набуває студент опанування даної дисципліни

Знати:

- основні поняття, теоретичні підходи, концепції, категорії, методологічні засади та особливості наукового уявлення дослідників на психофізіологію та психосоматику;
- закономірності функціонування та розвитку психіки з позиції структурно-функціональної організації мозку;
- психофізіологічні механізми забезпечення психічних процесів та функціональних станів людини.
- основні психосоматичні стани, синдроми.
- особливості впливу психологічних чинників у патогенезі соматичних та функціональних розладів організму людини.

Вміти:

- апелювати основними поняттями психофізіології та психосоматики;
- грамотно підбирати та використовувати методи психодіагностичного дослідження у психофізіології та психосоматиці;
- розробляти рекомендації, засоби впливу, спрямовані на оптимізацію психофізіологічного стану людини та методи психопрофілактики, психокорекції психосоматичних захворювань.

V. Короткий зміст дисципліни

Модуль I. Вступ до психофізіології. Психофізіологія психічних процесів та станів.

Тема 1. Психофізіологія як наука. Предмет та завдання психофізіології. Психофізіологічна проблема. Сучасні проблеми психофізіології. Проблема активності. Проблема вибірковості. Проблема змістовності. Історія розвитку психофізіології. Зв'язок

психофізіології з іншими науками (фізіологічна психологія, нейропсихологія, фізіологія вищої нервової діяльності). Галузі психофізіології.

Тема 2. Методи психофізіологічних досліджень. Електроенцефалографія як метод дослідження в психофізіології. Метод викликаних потенціалів. Реєстрація електричної активності шкіри. Реєстрація показників серцево-судинної системи як метод дослідження в психофізіології. Реєстрація реакції очей як метод дослідження в психофізіології. Самооцінка психофізіологічного стану.

Тема 3. Структурно-функціональна організація нервової системи. Структура та функції нервової тканини. Будова нервової тканини. Електрична теорія поширення нервового імпульсу по аксону нервової клітини. Біоелектричні явища в нейроні. Передавання нервових імпульсів між нейронами. Синаптичні процеси. Системна детермінація активності нейрона. Загальна будова ЦНС.

Тема 4. Психофізіологія психічних процесів, властивостей, станів. Психофізіологія сенсорних систем. Психофізіологія пізнавальних процесів. Психофізіологія мислення і мовлення. Психофізіологія емоцій. Темперамент і ВНД. Психофізіологія сну. Психічний стан. Функціональний та психофізіологічний стан. Стрес. Нервово-психічна напруга. Стомлення. Перевтома. Загальні уявлення про адаптацію. Види адаптації. Загальні закономірності адаптації. „Ціна” адаптації та дезадаптація. Адаптивність та адаптаційні можливості.

Модуль II. Психосоматика як наука.

Тема 1. Базові засади психосоматики та сутність психосоматичних порушень. Психосоматика та її сутність. Історичні джерела розвитку психосоматики як науки. Сучасні уявлення про психосоматичні захворювання. Джерела емоційно обумовлених (психосоматичних) захворювань. Внутрішня картина хвороби. Типи емоційного ставлення хворих до своєї хвороби. Особистість хворого. Психогенез. Нозогенії (психогенні реакції) при психосоматичних захворюваннях. Класифікація та клінічна картина різних варіантів нозогеній.

Тема 2. Психосоматичні теорії і моделі. Конверсійна теорія З. Фрейда. Модель вегетативних неврозів та векторна теорія Александера. Модель захисту Мітчерлиха. Психосоматика як результат: порушення об'єктних стосунків, втрати об'єкта, алекситимії, дисфункція сімейних систем. Его-психологія Кохута. Концепція десоматизації Шура. Теорія Морено. Концепція Амона. Когнітивні теорії. Концепція ворожості. Теорія стресу Г. Сельє.

Тема 3. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту. Нервова анорексія і булімія, ожиріння. Виразка шлунку і дванадцятипалої кишки, закріпи та емоційна діарея, «синдром подразненої кишки», виразковий коліт і хвороба Крона, порушення ковтання. Особливості особистості з захворюваннями шлунково-кишкового тракту.

Тема 4. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно-рухової системи. Бронхіальна астма. Синдром гіпервентиляції. Есенціальна гіпертонія, ішемічна хвороба серця, кардіофобічний невроз і порушення серцевого ритму. Картина особистості при захворюваннях серцево-судинної системи. Ревматичні порушення м'яких тканин, остеохондроз і ревматоїдний артрит. Картина особистості при захворюваннях опорно-рухової системи.

Тема 5. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології. Хвороби ендокринної системи їх характеристики, прояви, чинники та механізми: гіпотиреоз, гіпертиреоз, цукровий діабет. Психосоматичні аспекти захворювань шкіри та особливості особистості хворого. Особливості психосоматичних порушень при онкологічних захворюваннях

Тема 6. Психосоматика гінекологічних захворювань та функціональних сексуальних порушень. Порушення менструального циклу, безпліддя та психосоматичні аспекти гетерологічного і екстракорпорального запліднення. Предменструальний синдром. Онкологія молочної залози та матки.

Тема 7. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю. Картина особистості при психовегетативних синдромах. Психосоматичні аспекти депресивних розладів та особливості особистості хворого. Психосоматичні аспекти інфекційних захворювань: простуда, простий герпес, ангіна, туберкульоз. Головний біль напруги та мігрень.

Тема 8. Діагностика психосоматичних захворювань. Основні підходи та принципи психологічної діагностики психосоматичних хворих. Методи діагностики: структуроване інтерв'ю (бесіда), психологічне тестування (опитувальники). Анамнез в психосоматиці. Психодіагностичні методики: Торонтська алекситимічна шкала; опитувальник Бека; САН; Спілбурга-Ханіна; опитувальник Сердюка для вивчення самооцінки соціальної значимості хвороби; методика незакінчених речень Сакса-Сіднея, модифікована для психосоматичних хворих та інші.

Тема 9. Психотерапія психосоматичних хворих. Особливості психотерапії при певних психосоматичних захворюваннях. Сугестивна психотерапія. Методи і техніка самонавіювання. Психосинтез. Терапія, сфокусована на вирішенні. Позитивна психотерапія. Гештальт-терапія. Когнітивно-поведінкова психотерапія. Символ драма. Транзактний аналіз. Арт-терапія. Креативна візуалізація. Психодрама. Танцювально-рухова терапія. Тілесно-орієнтована психотерапія. Сімейна психотерапія. НЛП.

VI. Назва кафебри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання дисципліни

Кафедра психології та педагогіки Інституту педагогіки та психології. Викладач дисципліни – кандидат психологічних наук, доцент Дзюбенко О. А.

VII. Обсяг навчального навантаження та терміни викладання курсу

На вивчення дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС), з яких: лекційних – 8 год., практичних - 4 год., самостійної роботи – 138 години.

Дисципліна викладається впродовж IV семестру.

VIII. Основні інформаційні джерела до вивчення дисципліни

1. Аршава І. Ф. Психофізіологія : підруч. для студ. вищих навч. закл. / І. Ф. Аршава, М. І. Черненко. – К.: Вища освіта, 2006. – 308 с.

2. Батуев А. С. Физиология высшей нервной деятельности и сенсорных систем : учеб. для вузов./ А. С. Батуев. – СПб. Питер, 2005. – 317 с.

3. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. / Ф. Б. Березин. – Л.: Наука, 1988. – 270 с.

4. Бурлачук Л.Ф., Грабская И.А., Кочерян А.С. Основы психотерапии: Учебн. пособие для студентов вузов, которые обучаются по спец. «Психология», «Соц. педагогика». – К.: Ника-Центр, М.: Алетейа, 1999. – 320 с.

5. Данилова Н. Н. Психофизиология : учеб. для вузов. / Н. Н. Данилова. — М.: Аспект Пресс, 2000. – 373 с.

6. Ильин Е. П. Психофизиология состояний человека. /Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2005. – 412 с.

7. Исаев Д.Н. Психосоматическая медицина детского возраста. – СПб: Специальная литература, 1996. – 454 с.

8. Кокун О. М. Психофізіологія : навч. посіб. / О. М. Кокун. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.

9. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності : підруч. для студ. вищих навч. закладів. / М. С. Корольчук. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. - 400 с.

10. Любан-Плоцца Б., Пельдингер В., Крегер Ф. Психосоматический больной на приеме у врача / Пер. с нем. – С-Пб., 1996. – 256 с.

11. Малкина-Пых И.Г. Психосоматика: Справочник практического психолога. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 992 с.

12. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю. / О. Р. Малхазов. – К.: Євролінія, 2002. – 320 с.
13. Марютина Т. М. Введение в психофизиологию / О. Ю. Ермолаев, Т. М. Марютина – 4-е изд. – М.: Флинта, 2004. – 400 с.
14. Психофизиология: учеб. для вузов / под. ред. Ю.И. Александрова. - 3-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 464 с.
15. Сыропятов О.Г., Дзеружинская Н.А. Фитотерапия психосоматических расстройств. – К.: ВЕАП, 2001. – 88 с.
16. Тітов І. Г. Вступ до психофізіології : навч. посіб. / І. Г. Тітов. — К. : Академвидав, 2011. — 296. с. — (Серія «Альма-матер»).
17. Філіппов М.М. Психофізіологія людини : навч посіб. / М. М. Філіпов. – К.: МАУП, 2003. – 136 с.

ІХ. Методи навчання: поєднання лекційних занять, презентацій, відео матеріалів та активних форм навчання (тестування, дидактичні та організаційно-навчальні ігри, творчі завдання тощо).

Х. Система оцінювання:

Поточний контроль: оцінювання виконання завдань на практичних заняттях, тестовий контроль, виконання творчих індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль: залік у IV семестрі.

ХІ. Реєстрація на навчальну дисципліну: у деканаті.